

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/87/2008

POLACY O REPRYWATYZACJI

KOMUNIKAT Z BADAŃ

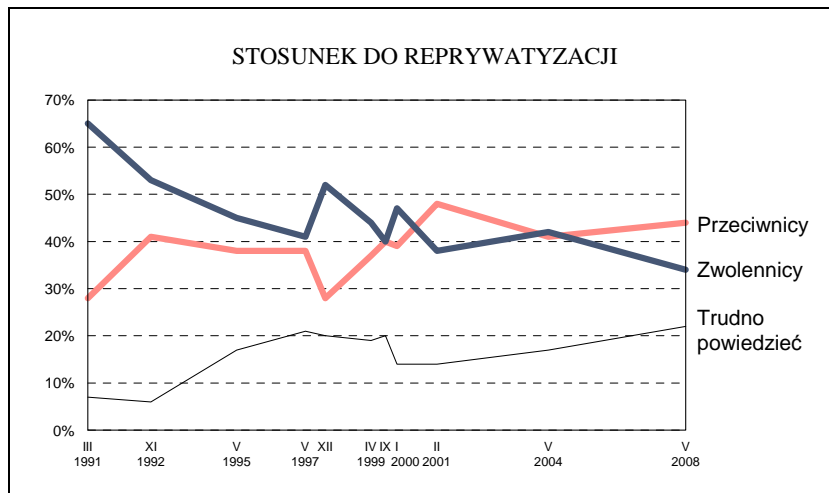
WARSZAWA, CZERWIEC 2008

PRZEDRUK I ROZPOWSZECHNIANIE MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
12 października 2007 roku

- Poparcie dla przeprowadzenia w Polsce reprivatyzacji jest obecnie najniższe w historii. Zwolennikiem zwrotu własności dawnym właścicielom jest obecnie tylko co trzeci Polak (34%). Sprzeciw wobec reprivatyzacji wyraża 44% badanych, a więcej niż jedna piąta (22%) nie ma w tej kwestii wyrobionego zdania.

- Podzielone są opinie na temat sposobu zwrotu własności dawnym właścicielom. Ponad dwie piąte badanych (42%), niezależnie od ich stosunku do reprivatyzacji, uważa, że tam, gdzie to możliwe, powinien nastąpić zwrot majątków w naturze, a w pozostałych przypadkach – wypłata rekompensaty. Nieco mniej osób (35%) przychyliła się do reprivatyzacji w wersji rządowej, zakładającej wypłacanie odszkodowań wszystkim właścicielom, bez względu na to, czy jest możliwość zwrotu w naturze.
- Większość ankietowanych (58%) uważa, że prawo do zwrotu mienia lub uzyskania za nie odszkodowania powinny mieć wyłącznie osoby, które obecnie są obywatelami Polski, lub ich spadkobiercy, o ile mają polskie obywatelstwo. Tylko niespełna co czwarty respondent (24%) popiera propozycję rządu, aby o możliwości występowania z roszczeniami reprivatyzacyjnymi przez byłych właścicieli (lub ich spadkobierców) decydowało posiadanie polskiego obywatelstwa w momencie utraty mienia.

Polska pozostaje jedynym krajem Europy Środkowo-Wschodniej, w którym nie przeprowadzono reprivatyzacji. Najbliższy rozwiązaniu tego problemu był rząd Jerzego Buzka. Przygotowaną przezeń ustawę reprivatyzacyjną zawetował ówczesny prezydent Aleksander Kwaśniewski. Obecnie z problemem zadośćuczynienia byłym właścicielom znacjonalizowanych dóbr postanowił zmierzyć się rząd Donalda Tuska. Proponowana przez niego reprivatyzacja zostanie przeprowadzona na zupełnie innych zasadach, niż planowano przed dziewięćmioma laty. Zgodnie z nowym projektem, właściciele nie będą już mogli odzyskać utraconego majątku w naturze, a jedynie otrzymać za niego częściową rekompensatę pieniężną. Krąg osób uprawnionych do reprivatyzacji nie będzie natomiast – tak jak poprzednio – ograniczony jedynie do osób mających obecnie polskie obywatelstwo. O odszkodowania będą mogli ubiegać się też ci, którzy byli obywatelami polskimi w momencie utraty mienia, oraz ich spadkobiercy.

POSZKODOWANI W WYNIKU NACJONALIZACJI

Z deklaracji ankietowanych wynika, że 13% Polaków lub członków ich najbliższej rodziny poniosło straty wskutek nacjonalizacji¹.

Tabela 1

Czy Panu(i) lub Pana(i) najbliższej rodzinie – rodzicom, dziadkom, pradziadkom – zabrano po wojnie jakiś majątek czy też nie?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	IX 1999	V 2008
	w procentach	
Tak	13	13
Nie	78	80
Trudno powiedzieć	9	7

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (216) zrealizowano w dniach 9–12 maja 2008 roku na liczącej 1116 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Szczególnie dużo osób, które utraciły mienie, jest wśród mieszkańców miast liczących ponad 500 tys. ludności (25%) oraz respondentów najlepiej wykształconych (20% z wyższym wykształceniem) i sytuowanych (24% o miesięcznych dochodach *per capita* powyżej 1200 zł).

Większość poszkodowanych sceptycznie ocenia szanse odzyskania utraconego mienia. W ciągu ostatnich dziewięciu lat nieco przybyło ankietowanych deklarujących, że otrzymali już zwrot swojej własności, choć nadal jest to bardzo mała grupa. Wraz z upływem czasu zmniejszył się natomiast odsetek badanych, którzy mają nadzieję na odzyskanie utraconego majątku. Ogółem mniej niż jedna piąta respondentów deklarujących, że im lub ich najbliższej rodzinie zabrano majątek, odzyskała go bądź liczy jeszcze na zwrot własności.

Tabela 2

Czy spodziewa się Pan(i) odzyskać ten majątek, gdyby przeprowadzano reprivatyzację?	Odpowiedzi osób deklarujących, że im lub ich najbliższej rodzinie zabrano po wojnie majątek (według terminów badań)	
	IX 1999	V 2008
	w procentach	
Tak, spodziewam się odzyskać to mienie	17	12
Nie, nie spodziewam się odzyskania tego mienia	76	76
Już odzyskałem(a)m	4	6
Trudno powiedzieć	4	6

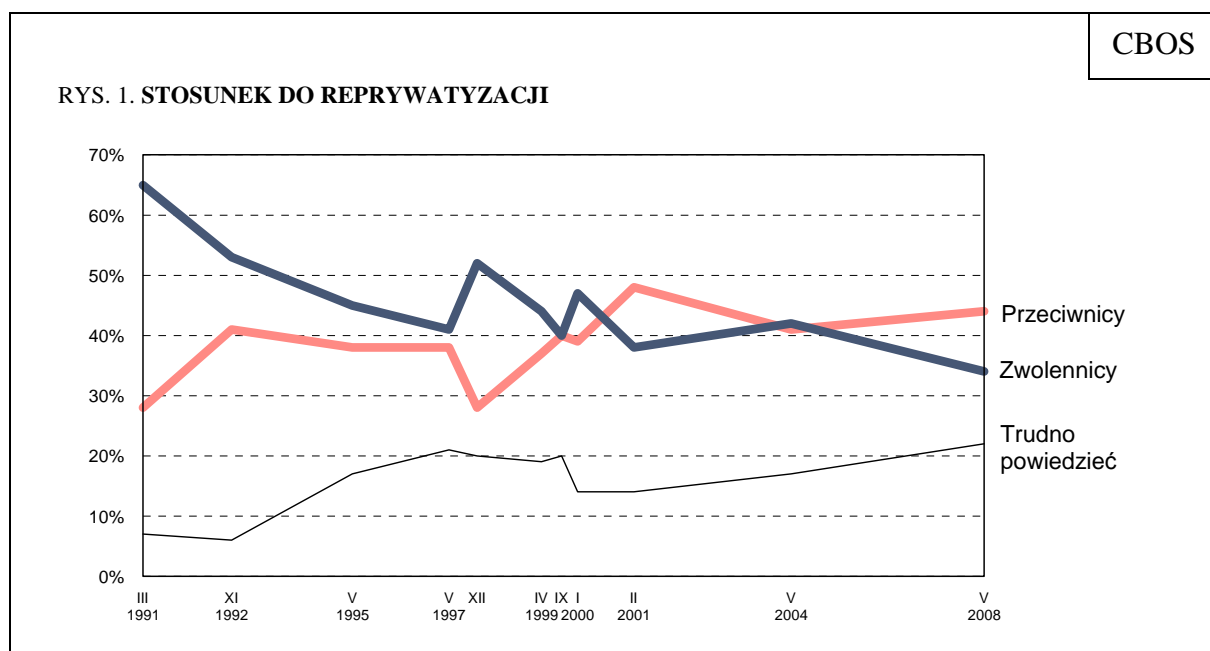
STOSUNEK DO REPRYWATYZACJI

Poparcie dla przeprowadzenia w Polsce reprivatyzacji jest obecnie najniższe, odkąd prowadzimy pomiar. Zwolennikiem zwrotu własności dawnym właścicielom jest obecnie tylko co trzeci Polak (34%). Sprzeciw wobec reprivatyzacji wyraża ponad dwie piąte badanych (44%), a więcej niż jedna piąta (22%) nie ma wyrobionej opinii na ten temat.

W latach ubiegłych stosunek do reprivatyzacji podlegał wahaniom: niekiedy przewagę mieli jej zwolennicy, innym razem przeciwnicy. Najwyższe poparcie dla przeprowadzenia w Polsce reprivatyzacji było na początku lat dziewięćdziesiątych – w 1991 roku sięgało 65%.

Tabela 3

Stosunek do reprivatyzacji	Wskazania respondentów według terminów badań										
	III 1991	XI 1992	V 1995	V 1997	XII 1997	IV 1999	IX 1999	I 2000	II 2001	V 2004	V 2008
	w procentach										
Zwolennicy	65	53	45	41	52	44	40	47	38	42	34
Przeciwnicy	28	41	38	38	28	37	40	39	48	41	44
Trudno powiedzieć	7	6	17	21	20	19	20	14	14	17	22

Większe niż przeciętnie poparcie dla reprivatyzacji notujemy wśród badanych deklarujących, że oni lub ktoś z ich najbliższej rodziny utracił majątek w wyniku nacjonalizacji. Jednak także wśród nich odsetek zwolenników zwrotu majątków byłym właścicielom nie przekracza 50%. Mniejsze, niż można by oczekiwać, poparcie dla reprivatyzacji w tej grupie może wynikać ze sceptycyzmu wobec możliwości odzyskania utraconych dóbr. Być może duża część spośród osób deklarujących, że poniosły straty wskutek nacjonalizacji, nie byłaby w stanie udokumentować obecnie prawa własności do zabranych dóbr.

Tabela 4

Czy Panu(i) lub Pana(i) najbliższej rodzinie – rodzicom, dziadkom, pradiadkom – zabrano po wojnie jakiś majątek czy też nie?	Stosunek do reprivatyzacji		
	zwolennicy	przeciwnicy	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Tak	50	38	12
Nie	31	46	23
Trudno powiedzieć	30	36	34

Przeciwnicy zwrotu mienia byłym właścicielom przeważają w większości analizowanych grup społeczno-demograficznych. Zwolennicy reprivatyzacji mają przewagę wśród mieszkańców największych miast (47%) oraz osób z wyższym wykształceniem (49%). Jej przeprowadzenie popiera większość właścicieli firm (59%) oraz kadry kierowniczej i inteligencji (58%).

W latach ubiegłych stosunek do reprivatyzacji wiązał się w wyraźny sposób z deklarowanymi poglądami politycznymi. Za jej przeprowadzeniem opowiadała się większość osób identyfikujących się z prawicowym systemem wartości i przekonań. Przeciw niej była natomiast przeważająca część badanych utożsamiających się z lewicą. Obecnie nastawienie do reprivatyzacji nie jest już oczywistym wyróżnikiem poglądów politycznych. Ściślej rzecz ujmując, poparcie dla reprivatyzacji przestało być elementem prawicowej identyfikacji politycznej. Wśród osób deklarujących zarówno lewicowe, centrowe, jak i prawicowe poglądy polityczne, a także wśród indyferentnych politycznie przewagę mają bowiem przeciwnicy zwrotu mienia dawnym właścicielom.

Tabela 5

Stosunek do reprivatyzacji	Deklarowane poglądy polityczne (według terminów badań)							
	lewicowe		centrowe		prawicowe		Trudno powiedzieć	
	V '04	V '08	V '04	V '08	V '04	V '08	V '04	V '08
	w procentach							
Zwolennicy	34	26	41	38	54	38	37	28
Przeciwnicy	57	61	45	43	35	45	36	36
Trudno powiedzieć	10	14	15	19	11	18	28	37

W elektoratach partyjnych stosunkowo najbardziej przychylni reprivatyzacji są sympatycy PO. Trudno ich jednak uznać za zwolenników jej przeprowadzenia. Wśród potencjalnych wyborców PO opinie w tej kwestii są bowiem podzielone, choć zwolennicy reprivatyzacji mają wśród nich niewielką przewagę nad przeciwnikami. W elektoratach pozostałych ugrupowań przeważają przeciwnicy zwrotu mienia byłym właścicielom. Najbardziej jednoznaczne stanowisko w tej kwestii zajmują sympatycy SLD, w większości przeciwni reprivatyzacji.

Tabela 6

Potencjalne elektoraty partyjne	Stosunek do reprivatyzacji		
	zwolennicy	przeciwnicy	Trudno powiedzieć
	w procentach		
PO	43	40	17
PiS	40	47	13
PSL	30	47	23
SLD	30	60	10

ARGUMENTY ZA I PRZECIWIW REPRYWATYZACJI

Zwolennicy przeprowadzenia w Polsce reprivatyzacji uzasadniając swoje poparcie dla tego projektu powołują się przede wszystkim na względy moralne i prawne. Ich zdaniem byli właściciele powinni odzyskać utracone mienie, ponieważ wymaga tego sprawiedliwość i poszanowanie prawa własności. Rzadziej wskazywano na względy ekonomiczne: lepsze zagospodarowanie mienia przez prawowitych właścicieli oraz korzyści dla rozwoju polskiej gospodarki. Zwrot mienia dawnym właścicielom może być także pojmowany jako element dekomunizacji. Prawie co szósty zwolennik reprivatyzacji za najważniejszą przesłankę jej przeprowadzenia uznaje możliwość ostatecznego rozliczenia i zamknięcia okresu PRL.

ODPOWIEDZI ZWOLENNIKÓW REPRYWATYZACJI (N=375)

* Badani mieli możliwość wskazania dwóch najważniejszych, ich zdaniem, argumentów za reprivatyzacją

Zupełnie inny charakter mają argumenty przeciwników przeprowadzenia w Polsce reprivatyzacji. Osoby przeciwe zwracaniu zabranych dóbr wskazują przede wszystkim na względy finansowe. Ich zdaniem państwa polskiego nie stać na przeprowadzenie reprivatyzacji, a za realizację roszczeń byłych właścicieli będą musieli zapłacić wszyscy podatnicy. Niemal jedna trzecia przeciwników reprivatyzacji wśród najważniejszych powodów niechęci do jej przeprowadzenia wskazuje na obawy o los obecnych użytkowników i właścicieli zabranych dóbr. Zapewne w dużej mierze obawami o naruszenie istniejących stosunków prawno-własnościowych podyktowane jest także dość często wyrażane przekonanie, że obecnie już za późno na przeprowadzenie w Polsce reprivatyzacji. Więcej niż co czwarty jej przeciwnik wyraża niepokój, że w wyniku reprivatyzacji wiele dóbr może trafić w niepolskie ręce. Niemal jedna czwarta wśród głównych powodów sprzeciwu wobec reprivatyzacji wymienia możliwość nadużyć i wyłudzeń, w efekcie których skorzystają ludzie nieuczciwi.

ODPOWIEDZI PRZECIWNIKÓW REPRYWATYZACJI (N=493)

* Badani mieli możliwość wskazania dwóch najważniejszych, ich zdaniem, powodów sprzeciwu wobec reprivatyzacji

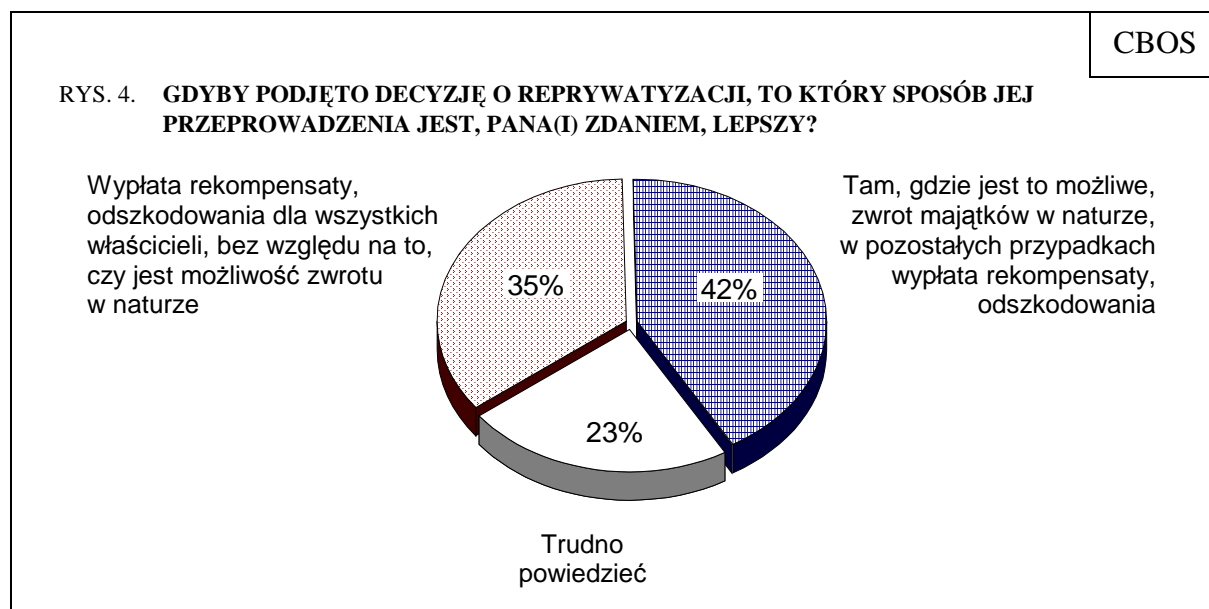
Argumenty zarówno zwolenników, jak i przeciwników przeprowadzenia w Polsce reprivatyzacji pokazują złożoność kwestii zwrotu własności. Widoczne są dwa porządki ocen – porządek moralno-prawny, na który powołują się zwolennicy zwrotu własności, oraz

porządek ekonomiczny, którym kierują się jego przeciwnicy. Oznacza to, że można uznawać reprivatyzację za moralnie słuszną, a jednocześnie ze względu na obciążenie dla finansów publicznych niewskazaną.

ZWROT W NATURZE CZY REKOMPENSATA?

Rządowy projekt reprivatyzacji nie przewiduje możliwości zwrotu w naturze utraconych dóbr, a jedynie rekompensatę pieniężną. Zdaniem zwolenników tego rozwiązania umożliwia ono wypłatę odszkodowań na równych zasadach oraz respektowanie praw nabytych przez osoby trzecie, a więc obecnych użytkowników objętego reprivatyzacją mienia.

Opinie na temat sposobu reprivatyzacji są podzielone. Ponad dwie piąte Polaków (42%) – niezależnie od ich stosunku do reprivatyzacji – uważa, że tam, gdzie to możliwe, powinien nastąpić zwrot majątków w naturze, a w pozostałych przypadkach – wypłata rekompensaty. Nieco mniejsza grupa (35%) przychyliła się do reprivatyzacji w wersji rządowej, zakładającej wypłacanie odszkodowań wszystkim właścicielom, bez względu na to, czy jest możliwość zwrotu w naturze.

Szczególnie często za zwrotem majątków w naturze opowiadają się osoby będące potencjalnie beneficjentami reprivatyzacji, a więc deklarujące, że one lub ktoś z ich najbliższej rodziny poniósł straty w wyniku nacjonalizacji.

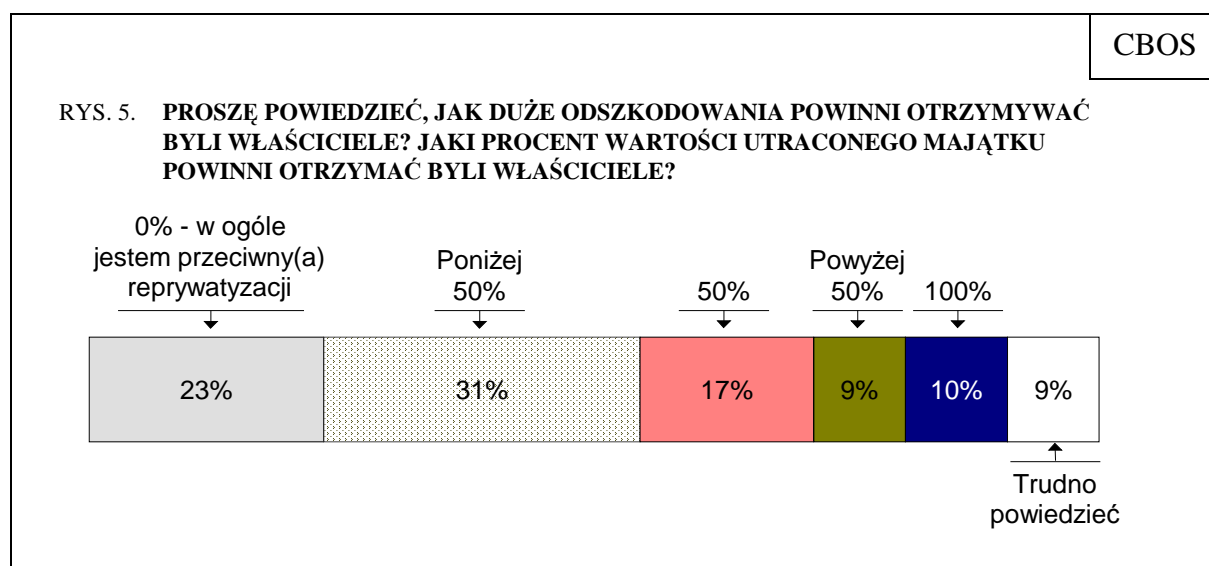
Tabela 7

Czy Panu(i) lub Pana(i) najbliższej rodzinie – rodzicom, dziadkom, pradziadkom – zabrano po wojnie jakiś majątek czy też nie?	Gdyby podjęto decyzję o reprivatyzacji, to który sposób jej przeprowadzenia jest, Pana(i) zdaniem, lepszy?		
	Tam, gdzie jest to możliwe, zwrot majątków w naturze, w pozostałych przypadkach wypłata rekompensaty, odszkodowania	Wypłata rekompensaty, odszkodowania dla wszystkich właścicieli, bez względu na to, czy jest możliwość zwrotu w naturze	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Tak	60	31	9
Nie	39	36	25
Trudno powiedzieć	37	31	32

Opinie na temat sposobu reprivatyzacji różnicuje miejsce zamieszkania i status społeczno-ekonomiczny badanych. Za zwrotem mienia w naturze, o ile istnieje taka możliwość, opowiadają się w przeważającej mierze mieszkańcy miast, respondenci z wykształceniem średnim i wyższym oraz osoby względnie dobrze sytuowane. Z kolei mieszkańcy wsi, badani z wykształceniem zasadniczym zawodowym i podstawowym oraz osoby będące w złej sytuacji materialnej skłaniają się raczej do poglądu, że w każdym przypadku należy ograniczyć się do wypłaty odszkodowań.

Przekonanie, że byli właściciele powinni, o ile istnieje taka możliwość, otrzymywać zwrot mienia w naturze, przeważa w elektoratach wszystkich partii politycznych cieszących się obecnie największym poparciem społecznym.

Nie wiadomo jeszcze, jaką część wartości utraconego mienia otrzymają byli właściciele. Będzie to zależało od liczby zgłoszonych roszczeń reprivatyzacyjnych.

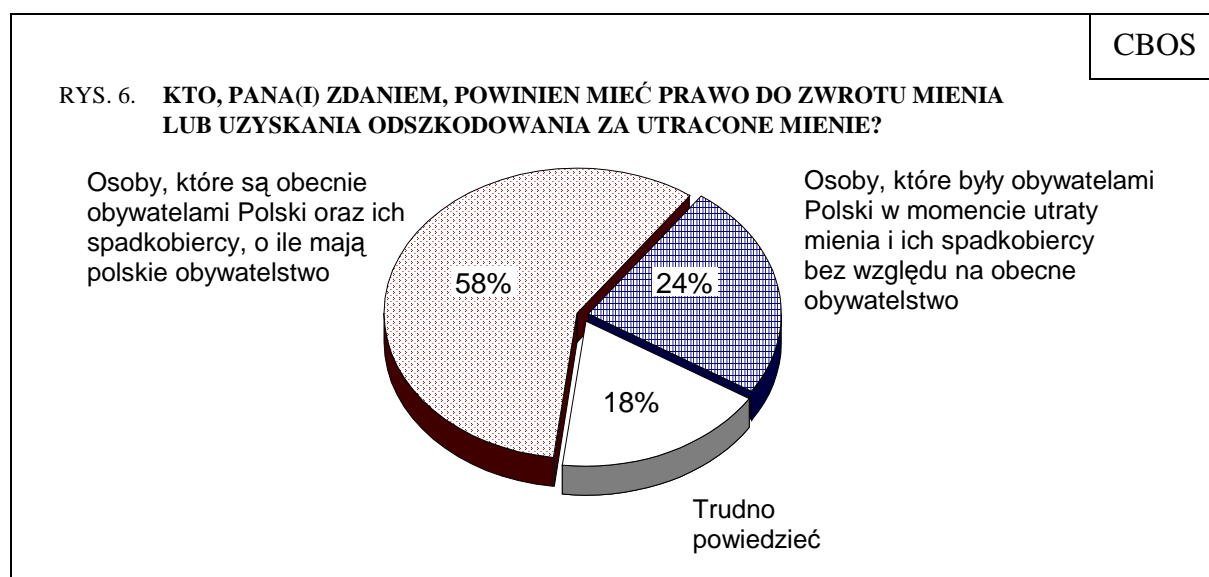

Ankietowani różnią się w opiniach na temat tego, jakiej wysokości odszkodowania powinni otrzymać byli właściciele. Prawie jedna czwarta (23%) sądzi, że nie powinni dostać żadnej rekompensaty. Pozostałe osoby uważają na ogół, że odszkodowania powinny pokrywać co najwyżej połowę wartości utraconego mienia. Tylko co dziesiąty ankietowany opowiada się za tym, aby właściciele otrzymali 100% wartości utraconego majątku.

KOMU ZWRACAĆ?

Zgodnie z propozycją rządu, o odszkodowanie za utracone mienie będą mogły się ubiegać osoby, które były obywatelami Polski w momencie jego utraty, oraz ich spadkobiercy. Narodowość i obecne obywatelstwo osób składających wnioski o odszkodowanie nie będą miały znaczenia.

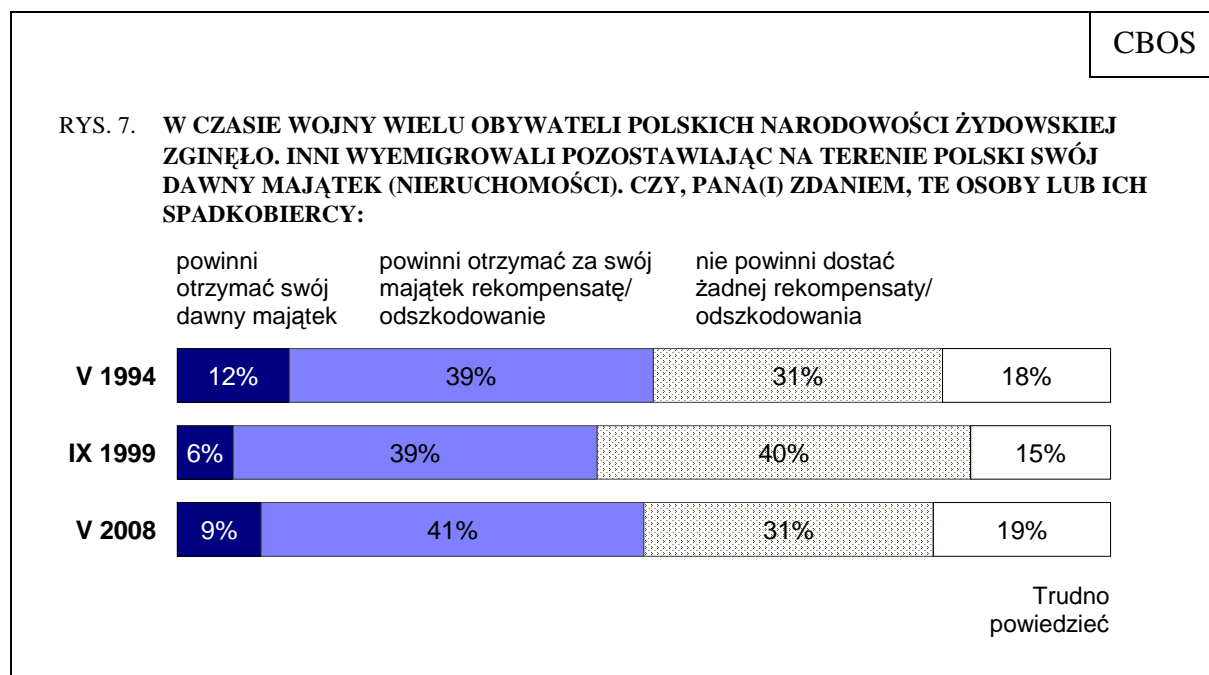
Opinie Polaków dotyczące tego, kto powinien mieć prawo do występowania z roszczeniami reprivatyzacyjnymi, idą w przeciwnym kierunku niż propozycje rządu. Większość badanych (58%) uważa, że prawo do zwrotu mienia lub uzyskania za nie odszkodowania powinny mieć wyłącznie osoby, które obecnie są obywatelami Polski, lub ich spadkobiercy, o ile mają polskie obywatelstwo. Tylko niespełna jedna czwarta (24%) popiera propozycję rządu, aby o możliwości występowania z roszczeniami reprivatyzacyjnymi przez byłych właścicieli (lub ich spadkobierców) decydowało posiadanie polskiego obywatelstwa w momencie utraty mienia.

Przekonanie, że kryterium możliwości ubiegania się o zwrot mienia lub odszkodowanie powinno być posiadanie obecnie polskiego obywatelstwa, dominuje niemal we wszystkich grupach społeczno-demograficznych. Wariant rządowy częściej niż przeciętnie popierają ludzie młodzi – do 24 roku życia oraz osoby lepiej wykształcone i sytuowane. W grupach społeczno-zawodowych są to przede wszystkim kadra kierownicza i inteligencja (48%) oraz właściciele firm (32%), a wśród biernych zawodowo – uczniowie i studenci (36%).

Przeświadczenie, że prawo do zadośćuczynienia za utratę mienia powinni mieć jedynie obywatele polscy i ich spadkobiercy, o ile mają polskie obywatelstwo, podzielają elektoraty wszystkich ugrupowań politycznych cieszących się największym poparciem społecznym.

Część majątków przejętych po wojnie przez państwo lub użytkowanych przez osoby prywatne stanowi mienie pożydowskie. Reprywatyzacja będzie dotyczyć także tych nieruchomości.

Za reprywatyzacją mienia pożydowskiego opowiada się obecnie połowa Polaków (50%), przy czym przeważająca część z nich uważa, że Żydzi za utracony majątek powinni otrzymać odszkodowania. Tylko mniej niż co dziesiąty ankietowany optuje za zwrotem mienia pożydowskiego w naturze. Zwraca uwagę fakt, że w odczuciu społecznym

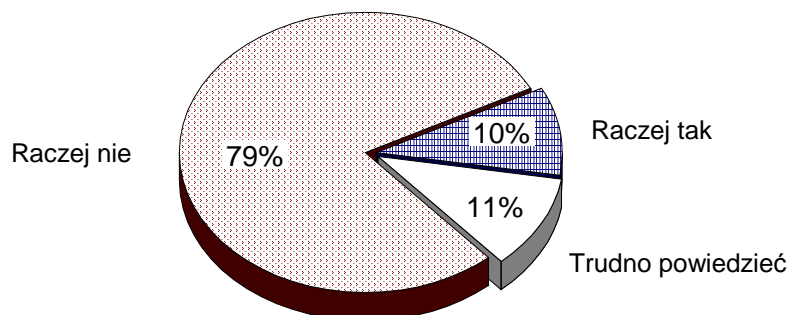
reprywatyzacja mienia pożydowskiego powinna opierać się na innych zasadach niż reprywatyzacja w ogóle. Choć generalnie Polacy są raczej zwolennikami zwracania byłym właścicielom utraconych dóbr w naturze, w przypadku mienia pożydowskiego opowiadają się za rekompensatami pieniężnymi. Także te osoby, które jako preferowaną formę reprywatyzacji wskazały zwrot majątku w naturze, uważają, że Żydzi powinni otrzymać odszkodowania za utracone dobra.

Poparcie dla reprywatyzacji mienia pożydowskiego jest obecnie zbliżone do notowanego w 1994 roku i nieznacznie wyższe niż w roku 1999. Analizując społeczne nastawienie do restytucji mienia pożydowskiego nie można abstrahować od tego, jak w tym okresie zmieniał się stosunek do reprywatyzacji w ogóle. Jak wynika z przedstawionych wcześniej danych, w pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych opinia publiczna była generalnie przychylna reprywatyzacji. We wrześniu 1999 roku odsetki jej zwolenników i przeciwników równoważyły się, natomiast obecnie przewagę zyskały osoby jej niechętne. Należy zatem uznać za fakt znaczący – na tle spadającego społecznego poparcia dla przeprowadzenia w Polsce reprywatyzacji – zwiększenie się odsetka osób opowiadających się za objęciem reprywatyzacją mienia pożydowskiego. Ma to zapewne związek z trwającą w ostatnich latach społeczną debatą na temat współodpowiedzialności Polaków za los Żydów podczas II wojny światowej i w okresie powojennym.

O zmieniającym się stanie społecznej świadomości może świadczyć fakt, że postulat reprywatyzacji mienia pożydowskiego znajduje szczególnie duże poparcie wśród młodego pokolenia Polaków. Za restytucją mienia pożydowskiego – czy to w formie zwrotu w naturze, czy to (na ogół) w formie rekompensaty pieniężnej – opowiada się w sumie 68% respondentów do 24 roku życia oraz 72% uczniów i studentów, więcej niż w jakiegokolwiek innej grupie społeczno-demograficznej spośród uwzględnionych w analizach.

Zgodnie z założeniami rządu, reprywatyzacja ma dotyczyć mienia upaństwowionego w latach 1944–1962. Przedstawiciele mniejszości niemieckiej w Polsce chcieliby jednak, aby przygotowywana ustawa reprywatyzacyjna obejmowała także tzw. późnych przesiedleńców z Ziemi Zachodnich, a więc osoby, które wyjechały do Niemiec w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych, w zamian za możliwość wyjazdu zrzekając się polskiego obywatelstwa i pozostawiając w Polsce majątek. Opinia społeczna w naszym kraju jest tej propozycji przeciwna. Postulaty reprezentantów mniejszości niemieckiej popiera jedynie co dziesiąty respondent.

RYS. 8. CZY, PANA(I) ZDANIEM, PRAWO DO ZWROTU MIENIA LUB UZYSKANIA ODSZKODOWANIA POWINNY MIEĆ OSOBY, KTÓRE W LATACH 70. I 80. WYJECHAŁY DO NIEMIEC, W ZAMIAN ZA MOŻLIWOŚĆ WYJAZDU ZRZEKAJĄC SIĘ POLSKIEGO OBYWATELSTWA I POZOSTAWIAJĄC W POLSCE MAJĄTEK?

Przekonanie, że tzw. późni przesiedleńcy nie powinni być uprawnieni do składania roszczeń reprivatyzacyjnych dominuje we wszystkich analizowanych grupach społeczno-demograficznych i elektoratach wszystkich partii politycznych odgrywających obecnie największą rolę na scenie politycznej.

Společne poparcie dla reprivatyzacji jest obecnie najniższe w historii. Polacy coraz częściej mają wątpliwości co do słuszności jej przeprowadzenia. Za reprivatyzacją przemawiają – w ocenie społecznej – względy moralne i prawne, przeciw zaś – przede wszystkim koszty, jakie poniesie budżet państwa i podatnicy. Istotnym argumentem jest także upływ czasu – zdaniem wielu za późno już na przeprowadzenie reprivatyzacji. Po blisko dwudziestu latach przekształceń własnościowych zwrot mienia przejętego przez władze PRL jest często niemożliwy. Duża część znacjonalizowanego po wojnie majątku została już bowiem sprywatyzowana lub też skomunalizowana. Mimo że w wielu przypadkach zwrot majątków w naturze nie wchodzi już w rachubę, znaczna część społeczeństwa jest zdania, że tam, gdzie to możliwe, byli właściciele powinni móc odzyskać utracone dobra. Być może – w ocenie społecznej – byłoby to rozwiązanie tańsze dla budżetu państwa niż wypłata rekompensat. Zapewne troską o stan finansów publicznych, a także obawami przed

przejęciem majątków przez niepolskich właścicieli podyktowana jest opinia, że do składania roszczeń reprivatyzacyjnych powinni być uprawnieni jedynie obywatele polscy. W tym kontekście na uwagę zasługuje stosunkowo wysokie i niemalejące poparcie dla restytucji mienia żydowskiego.

Z powyższej syntezy widać, że stanowisko Polaków w kwestii reprivatyzacji nie jest jeszcze do końca spójne i przemyślane. Opinie badanych są jedynie wyrazem pewnych wyobrażeń i intuicji, jak pogodzić racje moralne i ekonomiczne. Dyskusja nad rządowym projektem reprivatyzacji powinna sprzyjać wykrystalizowaniu się poglądów na ten temat.

Opracowała
Beata ROGUSKA

A N E K S

Tabela 1. Czy Panu(i) lub Pana(i) najbliższej rodzinie - rodzicom, dziadkom, pradziadkom - zabrano po wojnie jakiś majątek czy też nie?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	13	80	7	1116
Płeć				
Mężczyźni	12	80	7	538
Kobiety	13	79	8	578
Wiek				
18-24 lata	11	72	17	158
25-34	8	78	14	211
35-44	13	83	4	193
45-54	14	79	6	193
55-64	16	80	4	176
65 lat i więcej	13	85	3	185
Miejsce zamieszkania				
Wieś	7	87	6	421
Miasto do 20 tys.	9	79	12	153
20-100 tys.	14	75	10	220
101-500 tys.	15	79	6	171
501 tys. i więcej mieszk.	25	68	7	151
Wykształcenie				
Podstawowe	10	83	7	288
Zasadnicze zawodowe	8	86	6	290
Średnie	15	76	9	376
Wyższe	20	71	8	162
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	15	78	7	81
Prac. umysł. niż. szczebla	17	77	7	117
Pracownicy fiz.- umysł.	12	76	12	77
Robotnicy wykwalifikowani	7	88	4	119
Robotnicy niewykwalifik.	6	80	14	65
Rolnicy	0	97	3	59
Pracujący na własny rach.	21	79	0	40
Bierni zawodowo				
Renciści	10	80	10	77
Emeryci	16	82	2	239
Uczniowie i studenci	14	70	16	94
Bezrobotni	6	76	18	76
Gospodynie domowe i inni	19	72	9	71
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	17	74	9	168
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	9	85	6	99
sekt. pryw. poza rolnict.	10	82	8	233
prywatnym gosp. rolnym	4	93	3	55
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	15	80	5	45
301-500	12	77	11	118
501-900	12	81	7	238
901-1200	10	82	8	125
Powyżej 1200 zł	24	73	3	151
Ocena własnych war. mater.				
Złe	15	77	9	225
Średnie	10	83	8	491
Dobre	15	78	8	400
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	4	91	5	56
Raz w tygodniu	13	79	8	524
1-2 razy w miesiącu	10	80	9	214
Kilka razy w roku	16	76	9	204
W ogóle nie uczestniczy	13	81	5	118
Poglądy polityczne				
Lewica	17	81	2	149
Centrum	15	77	8	317
Prawica	13	79	8	367
Trudno powiedzieć	6	83	10	282

Tabela 2. Czy, ogólnie rzecz biorąc, Pan(i) osobiście jest zwolennikiem czy też przeciwnikiem przeprowadzenia reprivatyzacji, czyli zwrotu własności dawnym właścicielom?

(%)

	Raczej zwolennikiem	Raczej przeciwnikiem	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	34	44	22	1116
Płeć				
Mężczyźni	33	47	20	538
Kobiety	34	42	24	578
Wiek				
18-24 lata	33	44	22	158
25-34	32	39	29	211
35-44	37	44	20	193
45-54	30	50	20	193
55-64	34	46	19	176
65 lat i więcej	35	42	23	185
Miejsce zamieszkania				
Wieś	28	47	25	421
Miasto do 20 tys.	35	43	23	153
20-100 tys.	36	42	23	220
101-500 tys.	33	52	15	171
501 tys. i więcej mieszk.	47	32	21	151
Wykształcenie				
Podstawowe	28	43	28	288
Zasadnicze zawodowe	27	48	25	290
Średnie	36	45	19	376
Wyższe	49	38	13	162
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	58	32	10	81
Prac. umysł. niż. szczebla	32	51	17	117
Pracownicy fiz.- umysł.	28	49	23	77
Robotnicy wykwalifikowani	25	53	22	119
Robotnicy niewykwalifik.	31	42	26	65
Rolnicy	26	46	28	59
Pracujący na własny rach.	59	19	22	40
Bierni zawodowo				
Renciści	32	39	28	77
Emeryci	32	47	20	239
Uczniowie i studenci	34	42	25	94
Bezrobotni	28	42	30	76
Gospodynie domowe i inni	37	40	23	71
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	38	46	15	168
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	37	45	18	99
sekt. pryw. poza rolnict.	35	42	23	233
prywatnym gosp. rolnym	26	44	31	55
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	36	39	25	45
301-500	21	58	21	118
501-900	26	51	23	238
901-1200	40	41	19	125
Powyżej 1200 zł	42	41	17	151
Ocena własnych war. mater.				
Złe	25	52	23	225
Średnie	32	43	25	491
Dobre	41	41	18	400
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	40	31	28	56
Raz w tygodniu	34	46	20	524
1-2 razy w miesiącu	27	48	26	214
Kilka razy w roku	40	36	24	204
W ogóle nie uczestniczy	33	49	18	118
Poglądy polityczne				
Lewica	26	61	14	149
Centrum	38	43	19	317
Prawica	38	45	18	367
Trudno powiedzieć	28	36	37	282

Tabela 3. Gdyby podjęto decyzję o reprivatyzacji, to który sposób jej przeprowadzenia jest, Pana(i) zdaniem, lepszy? 1 - Tam, gdzie jest to możliwe, zwrot majątków w naturze, w pozostałych przypadkach wypłata rekompensaty, odszkodowania; 2 - Wypłata rekompensaty, odszkodowania dla wszystkich właścicieli, bez względu na to, czy jest możliwość zwrotu w naturze

(%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	42	35	23	1115
Płeć				
Mężczyźni	43	35	22	538
Kobiety	40	35	25	577
Wiek				
18-24 lata	46	35	19	158
25-34	43	38	19	211
35-44	46	34	20	193
45-54	41	33	26	193
55-64	40	39	22	175
65 lat i więcej	35	31	34	184
Miejsce zamieszkania				
Wieś	34	40	25	421
Miasto do 20 tys.	50	24	26	152
20-100 tys.	45	31	23	219
101-500 tys.	41	40	20	171
501 tys. i więcej mieszk.	51	31	18	151
Wykształcenie				
Podstawowe	29	37	35	288
Zasadnicze zawodowe	36	39	25	290
Średnie	50	32	17	374
Wyższe	56	32	12	162
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	65	29	6	81
Prac. umysł. niż. szczebla	48	38	15	117
Pracownicy fiz.- umysł.	42	36	23	77
Robotnicy wykwalifikowani	40	38	22	119
Robotnicy niewykwalifik.	34	43	23	65
Rolnicy	47	26	26	59
Pracujący na własny rach.	52	41	7	40
Bierni zawodowo				
Renciści	25	41	34	77
Emeryci	34	33	33	238
Uczniowie i studenci	50	32	18	94
Bezrobotni	36	34	30	76
Gospodynie domowe i inni	46	35	20	71
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	53	35	13	168
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	46	33	20	99
sekt. pryw. poza rolnict.	43	40	17	233
prywatnym gosp. rolnym	45	30	25	55
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	39	43	18	45
301-500	38	40	21	118
501-900	37	35	28	238
901-1200	48	32	20	124
Powyżej 1200 zł	52	32	16	151
Ocena własnych war. mater.				
Złe	33	35	32	224
Średnie	41	36	24	491
Dobre	49	34	17	400
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	39	35	26	56
Raz w tygodniu	41	37	22	523
1-2 razy w miesiącu	38	33	29	214
Kilka razy w roku	47	31	22	203
W ogóle nie uczestniczy	47	37	16	118
Poglądy polityczne				
Lewica	45	36	19	149
Centrum	47	35	18	317
Prawica	47	38	15	365
Trudno powiedzieć	26	31	42	282

Tabela 4. Proszę powiedzieć, jak duże odszkodowania powinni otrzymywać byli właściciele? Jaki procent wartości utraconego majątku powinni otrzymać byli właściciele? 1) 0% - w ogóle jestem przeciwny(a) reprivatyzacji; 2) Poniżej 50%; 3) 50%; 4) Powyżej 50%; 5) 100%

(%)

	1	2	3	4	5	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	23	31	17	9	10	9	1113
Płeć							
Mężczyźni	23	35	15	9	10	8	537
Kobiety	24	27	18	10	10	10	576
Wiek							
18-24 lata	15	31	19	18	12	5	158
25-34	18	29	16	11	15	10	211
35-44	29	25	16	13	9	8	192
45-54	24	34	17	4	9	12	192
55-64	26	39	16	7	5	6	176
65 lat i więcej	28	28	16	4	10	14	184
Miejsce zamieszkania							
Wieś	23	29	18	9	10	11	420
Miasto do 20 tys.	25	24	20	6	10	15	152
20-100 tys.	28	31	15	9	11	7	220
101-500 tys.	26	32	16	12	11	3	170
501 tys.i więcej mieszk.	13	41	14	12	10	9	151
Wykształcenie							
Podstawowe	27	24	15	9	10	15	288
Zasadnicze zawodowe	26	35	14	7	9	10	289
Średnie	22	32	19	10	10	6	376
Wyższe	17	32	18	11	14	8	160
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	13	26	23	14	15	8	80
Prac.umysł.niż.szczębla	31	27	16	7	14	5	117
Pracownicy fiz.- umysł.	18	30	15	5	19	12	77
Robotnicy wykwalifikowani	26	36	12	9	10	6	119
Robotnicy niewykwalifik.	24	36	23	6	3	9	65
Rolnicy	33	18	19	9	4	17	59
Pracujący na własny rach.	7	38	27	12	12	3	39
Bierni zawodowo							
Renciści	22	41	9	10	9	9	77
Emeryci	30	28	17	4	8	12	238
Uczniowie i studenci	16	36	15	20	10	3	94
Bezrobotni	21	26	14	16	8	15	76
Gospodynie domowe i inni	15	34	17	11	12	11	71
Pracuje w:							
inst. państw., publicznej	24	27	17	9	15	8	167
spółce właścicieli							
prywatnych i państwa	22	33	18	8	11	9	99
sekt. pryw. poza rolnict.	19	34	18	10	11	8	232
prywatnym gosp. rolnym	30	22	16	11	8	13	55
Dochody na jedną osobę							
Do 300 zł	20	31	21	6	11	11	45
301-500	20	43	16	11	6	4	118
501-900	29	27	15	10	7	13	237
901-1200	27	32	22	5	5	9	124
Powyżej 1200 zł	18	35	20	7	15	5	151
Ocena własnych war. mater.							
Złe	27	31	15	3	8	15	225
Średnie	26	30	15	9	10	9	490
Dobre	18	32	19	13	11	7	398
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	25	23	21	12	9	10	56
Raz w tygodniu	24	31	18	7	11	9	522
1-2 razy w miesiącu	27	26	19	12	6	10	214
Kilka razy w roku	19	35	14	10	11	11	203
W ogóle nie uczestniczy	22	37	8	12	15	6	118
Poglądy polityczne							
Lewica	30	36	14	11	6	3	148
Centrum	22	29	18	11	11	8	317
Prawica	21	35	19	11	9	5	367
Trudno powiedzieć	25	24	13	5	13	19	280

Tabela 5. Kto, Pana(i) zdaniem, powinien mieć prawo do zwrotu mienia lub uzyskania odszkodowania za utracone mienie? 1 - Osoby, które były obywatelami Polski w momencie utraty mienia i ich spadkobiercy bez względu na obecne obywatelstwo; 2 - Osoby, które są obecnie obywatelami Polski, oraz ich spadkobiercy, o ile mają polskie obywatelstwo

(%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	24	58	18	1114
Płeć				
Mężczyźni	22	60	18	538
Kobiety	25	56	19	576
Wiek				
18-24 lata	34	48	17	158
25-34	26	58	16	211
35-44	28	56	16	193
45-54	21	64	15	193
55-64	16	64	20	176
65 lat i więcej	17	55	28	183
Miejsce zamieszkania				
Wieś	20	59	21	420
Miasto do 20 tys.	28	50	22	152
20-100 tys.	24	57	19	220
101-500 tys.	26	58	16	171
501 tys.i więcej mieszk.	27	63	9	151
Wykształcenie				
Podstawowe	17	58	26	288
Zasadnicze zawodowe	19	60	21	290
Średnie	28	57	15	375
Wyższe	34	56	10	161
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier.,inteligencja	48	47	6	81
Prac.umysł.niż.szczebła	24	63	12	117
Pracownicy fiz.- umysł.	24	64	12	77
Robotnicy wykwalifikowani	16	66	18	119
Robotnicy niewykwalifik.	22	55	23	65
Rolnicy	21	51	27	59
Pracujący na własny rach.	32	59	9	40
Bierni zawodowo				
Renciści	15	63	22	77
Emeryci	16	57	27	237
Uczniowie i studenci	36	50	14	94
Bezrobotni	25	52	23	76
Gospodynie domowe i inni	26	59	15	71
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	29	59	12	168
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	28	56	16	99
sekt. pryw. poza rolnict.	24	62	14	233
prywatnym gosp. rolnym	19	57	24	55
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	19	60	21	45
301-500	22	66	12	118
501-900	18	63	19	238
901-1200	28	60	13	124
Powyżej 1200 zł	28	57	15	151
Ocena własnych war. mater.				
Złe	17	58	24	224
Średnie	20	60	20	491
Dobre	32	54	14	398
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	30	51	19	56
Raz w tygodniu	25	59	16	522
1-2 razy w miesiącu	14	60	26	214
Kilka razy w roku	29	52	19	204
W ogóle nie uczestniczy	25	60	15	118
Poglądy polityczne				
Lewica	27	62	11	148
Centrum	28	56	16	317
Prawica	25	62	13	366
Trudno powiedzieć	14	53	33	282

Tabela 6. W czasie wojny wielu obywateli polskich narodowości żydowskiej zginęło. Inni wyemigrowali pozostawiając na terenie Polski swój dawny majątek (nieruchomości). Czy, Pana(i) zdaniem, te osoby lub ich spadkobiercy: 1 - powinni otrzymać swój dawny majątek; 2 - powinni otrzymać za swój majątek rekompensatę/odszkodowanie; 3 - nie powinni dostać żadnej rekompensaty/odszkodowania

(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	9	41	31	19	1115
Płeć					
Mężczyźni	10	40	33	17	538
Kobiety	8	42	30	20	577
Wiek					
18-24 lata	15	53	19	12	158
25-34	9	43	28	20	211
35-44	8	46	27	19	193
45-54	8	38	34	21	193
55-64	4	37	40	19	176
65 lat i więcej	9	31	39	20	184
Miejsce zamieszkania					
Wieś	10	35	36	18	420
Miasto do 20 tys.	8	42	32	18	153
20-100 tys.	10	38	30	21	220
101-500 tys.	6	49	32	13	171
501 tys. i więcej mieszk.	7	54	18	22	151
Wykształcenie					
Podstawowe	13	31	36	20	288
Zasadnicze zawodowe	8	33	37	23	290
Średnie	7	53	27	14	376
Wyższe	8	48	23	20	162
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	8	55	18	20	81
Prac. umysł. niż. szczebla	2	54	28	16	117
Pracownicy fiz.- umysł.	9	36	34	21	77
Robotnicy wykwalifikowani	7	38	38	17	119
Robotnicy niewykwalifik.	9	48	30	13	65
Rolnicy	8	35	36	20	59
Pracujący na własny rach.	13	46	20	21	40
Bierni zawodowo					
Renciści	10	33	31	26	77
Emeryci	7	32	42	19	238
Uczniowie i studenci	19	53	18	10	94
Bezrobotni	13	34	26	27	76
Gospodynie domowe i inni	10	46	27	16	71
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	9	48	24	19	168
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	5	42	37	16	99
sekt. pryw. poza rolnict.	7	45	32	17	233
prywatnym gosp. rolnym	9	37	37	18	55
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	6	41	35	18	45
301-500	6	37	39	17	118
501-900	6	36	42	16	238
901-1200	10	47	23	20	124
Powyżej 1200 zł	10	51	24	15	151
Ocena własnych war. mater.					
Złe	7	33	38	22	225
Średnie	8	37	34	20	491
Dobre	11	51	24	15	399
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	15	35	30	20	56
Raz w tygodniu	7	45	32	16	523
1-2 razy w miesiącu	6	36	31	27	214
Kilka razy w roku	13	46	25	17	204
W ogóle nie uczestniczy	15	32	38	14	118
Poglądy polityczne					
Lewica	12	38	39	11	149
Centrum	9	44	30	17	317
Prawica	9	47	30	14	367
Trudno powiedzieć	8	33	29	30	282

Tabela 7. Czy, Pana(i) zdaniem, prawo do zwrotu mienia lub uzyskania odszkodowania powinny mieć osoby, które w latach 70. i 80. wyjechały do Niemiec, w zamian za możliwość wyjazdu zrzekając się polskiego obywatelstwa i pozostawiając w Polsce majątek?

(%)

	Raczej tak	Raczej nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	10	79	11	1115
Płeć				
Mężczyźni	10	81	9	538
Kobiety	10	76	13	577
Wiek				
18-24 lata	12	77	11	158
25-34	11	75	15	211
35-44	12	79	8	193
45-54	11	78	11	193
55-64	8	83	9	176
65 lat i więcej	6	82	12	184
Miejsce zamieszkania				
Wieś	8	81	11	420
Miasto do 20 tys.	12	76	12	153
20-100 tys.	13	73	14	220
101-500 tys.	10	87	3	171
501 tys. i więcej mieszk.	9	75	16	151
Wykształcenie				
Podstawowe	11	77	12	288
Zasadnicze zawodowe	10	77	13	290
Średnie	8	81	10	376
Wyższe	12	79	9	162
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	17	77	6	81
Prac. umysł. niż. szczebla	5	86	9	117
Pracownicy fiz.- umysł.	10	79	11	77
Robotnicy wykwalifikowani	11	79	10	119
Robotnicy niewykwalifik.	11	80	9	65
Rolnicy	15	79	6	59
Pracujący na własny rach.	4	87	9	40
Bierni zawodowo				
Renciści	8	73	19	77
Emeryci	6	81	12	238
Uczniowie i studenci	10	78	12	94
Bezrobotni	16	72	12	76
Gospodynie domowe i inni	15	68	17	71
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	11	82	7	168
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	14	81	6	99
sekt. pryw. poza rolnict.	8	80	12	233
prywatnym gosp. rolnym	15	85	0	55
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	20	66	14	45
301-500	7	81	12	118
501-900	9	79	12	238
901-1200	7	85	7	124
Powyżej 1200 zł	8	81	11	151
Ocena własnych war. mater.				
Złe	9	79	12	225
Średnie	10	78	11	491
Dobre	10	79	11	399
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	10	80	10	56
Raz w tygodniu	11	78	11	523
1-2 razy w miesiącu	6	79	15	214
Kilka razy w roku	11	79	10	204
W ogóle nie uczestniczy	13	81	6	118
Poglądy polityczne				
Lewica	9	87	5	149
Centrum	11	78	11	317
Prawica	11	80	9	367
Trudno powiedzieć	8	73	19	282